

Obćinsko trogirsko vieće odredi dne 25 studenoga 1373, da se popravi kod s. Petra obćinska kuća i postavi jedan čuvaoc. God. 1388 isto vieće odredi: *ut fiat molus ad s. Petrum de Podemorie* (Ibid. 335). Čudnovato! Crkva i samostan s. Petra od Klobučca porušen je g. 1420, po svoj prilici za to: *perchè si dubitasse che fosse occupato da Veneziani* (Lucio Mem. 418). Ovako ostade za vazda porušena, po momu mnienju, najprva hrvatska opatija.

O. Š. Milinović.

D o p i s i.

1. U Rimu na 19 maja 1885. — Veleučeni gospodine! Čitajuć u Viestniku od 1883 i od 1884 god. ono, što je moj vriedni domorodac prof. Milčetić priobćio iz Beloga, sela sada, a nekada grada na Creskom otoku, spametih se, da imam izprava iz arkiva Osorskih biskupa. Taj arkiv su prenesli u Krčku biskupiju pokle su 1828 g. Osorsku zatrli. Pak sam ga ja u Krčkoj biskupiji, kada tu bijah, a to od 1861 do 1863, tajnikom, donekle razvidio, a i prepisao iz njega nekoliko znamenitih izprava, ter medju timi su tri Belske, pisane 1454, 1563 i 1619 godine, ter prva po latinsku, a druge dvie po našu i našimi slovi. Prvom Osorski biskup po imenu Anton spoznaje Pribi Cerlotici¹ iz Beloga, da su njezini stariji, navlastito otac Blaž „Cerlotich“, uzidali na svojem i ob svojem crkvu sv. Marije pod Hrustami na Belskom, i još da su oni tu crkvu nastojali i načinjali, i da su joj zapisali svoga po zakonu toga otoka; pak on njoj i njezinoj unuci ili bratični ili sestrični („neptis“) Mateji, i još njihovu porodu daje *patronstro* nad tom crkvom. I ta izprava nije istica, nego prepisana u nekakovoj pravdi, koja je 1541 godine bila medju popom Andrijom Bukinom („de Buchina“) cresaninom i popom Ivanom Kokorićem,² belskim župnikom („plebanus Capixuli“), a pred osorskoga biskupa namjestnikom, ter creskim župnikom Stjepanom Patricijem;³ a istica bijaše pisana na koži pak tu je Kokorićev odvjetnik Gašpar „Causino“ tomu namjestniku sudcu pokazao, po riečih: „*produxit et exhibuit quasdam literas patentes in carta membrana*“.

Sada čujmo samoga biskupa: „*Antonius Dei et Apostolicae sedis gratia Episcopus Ausserensis. Dilectis Nobis in xpo D Pribe,⁴ filiae q. Blasij Cerlotich, et matheae nepti suac, habitatricibus Castri Capixuli,⁵ laicis Aus-*

¹ No „Cerlotich“, kako je totu zapisano može biti i *Čerlotić, Crlotic* i *Črlotić*, pak ne znam, kako je pravo.

² Ili *Kohorićem?* ili *Hohorićem?* jer tu je *Chochorich*.

³ No je „*Petritius*“ = *Petriš* u nekakovih izpravah od 1514, 1523 i od 1535 god. a u Farlatovoj V. knj., ter to može biti isti.

⁴ Ovdje je trikrat *Priba*; a to držim da je slovjenska rieč, sudeć po ovih *Pribić, Pribislavić, Pribošić, Pribšić*, u Kukuljevićevih pov. spom.

⁵ Dvokrat *Capixulum*, a to nam *Capisulum*, kako i jest, ter isto dvokrat, u nagodi medju *Beljani, Cresani, Lubenićani* i *Osorani* za otok Lošinj, sklopljenoj u Cresu na zadnji septembra 1385 g. A „*Capisulum*“ je shaba od *Capinsulum*,

seren. Dioecesis, salutem in Domino. Cum ex fide dignorum relatione ad notitiam nostram pervenerit, quondam Blasium patrem Tui pribae et matrem Tuam, aliosque Tuos progenitores Ecclesiam sanctae Mariae de pod Cruste in districtu Capixuli fundasse, aedificasse, et secundum usum huius insulae competenter dotasse, et, dum in humanis vitam duceret, ipsam Ecclesiam illuminasse de bonis dictae Ecclesiae, et alijs suis bonis a Deo sibi collatis construxisse et reparasse, et alia ipsi Ecclesiae necessaria subministrasse, iuxta illorum facultatem, tanquam vere boni et catholici christiani. Quapropter vestris supplicationibus in hac parte inclinati, ut de ipsa Ecclesia nobis secundum formam Juris ius patronatus daremus, et contuleremus (sic), auctoritate ordinaria qua fungimur, in quantum de iure possumus et debemus, Vobis D. Pribae et Matheae supplicantibus, vestrisque heredibus ex vobis legitime descendentibus, damus, concedimus, et impertimur ius elligendi et praesentandi ad dictam Ecclesiam unum idoneum et sufficientem sacerdotem secundum ritum et consuetudinem sacrosanctae Romanae Ecclesiae, et a sacris canonibus vobis concessam et attributam: quem nos et successores nostri in perpetuum admittere et recipere possint, et dictam Ecclesiam conferre, et de ipsa sibi nobis per vos aut heredes vestros praesentato providere. Qui possit et debeat dictam Ecclesiam omnimodo regere et gubernare, et pro anima omnium decedentium, qui ipsi Ecclesiae aliquid dimiserunt, Deum orare, et missas celebrare, et alia diuina officia dicere et frequentare, dantes et concedentes vobis, ut praemittitur, ius agendi, praesentandi, defendendi, et Ecclesiam ipsam pro omnibus vestris vestrorumque meritorum (sic) illuminandi, contra quoscumque, etiam ipsum sacerdotem, cui collata esset per nos dicta Ecclesia, quaerendi, et cum omni opera et diligentia inuestigandi, quo ipsa Ecclesia bene, recte, et laudabiliter in omnibus gubernetur, sicut et quemadmodum fecerunt vestri praedecessores. In quorum fidem, et testimonium has nostras patentes literas fieri fecimus, et sigilli sanctae Mariae de Cherso cum nostra in praesenti appositione muniri.

Datum Chersi, die 15 Januarij 1454, indictione . . . , pontificatus serm̄i (sic) D. D. Nicolai Diuina Providentia Papae Quinti anno septimo, presentibus ad predicta omnia p(resbyte)ro Zacharia de Cherso. et pro. Joanne Rastich¹ habit. Chersi, testibus vocatis, et rogatis, et alijs.⁴

a to opet shaba od *Caput Insulae*. A „*Cha Fisoie*“ u izpravi, kojom se Beljani 1018 g. davaju Mletčanom, ono pak držim da je krivo ili zapisano ili prepisano, nam. *Cap isole*. Po talijansku sada pišu *Caisole*. A i na krčkom je otoku, ter baš naprama Belomu, crkva i samostan, što po vlašku zovu (*Caput Insulae, in Capite Insulae, Capo dell' Isola di Capo*, a po našu *Glavotok*; i to od prije 1445 godine, sudeć po kneza Ivana Frankopana izpravi, kojom je tada tu crkvu dao nekomu Dujmu: „hauemo dado la Capella della B. V. Maria, *chiamata di Capo dell' Isola* a Doimo“. No ta izprava bijaše pisana po našu i našimi slovi, po ovih riečih: „Exemplum transumptum ex authentico, prout ad litteram iacet, de *slavo* in *Latinum* (?) per Ser Danielelem Terzago venetum, notarium“ (u Krku od 1488 do 1504), pak je očito, da je u matici bilo *na Glavotoci*. A u mene je ta prevedena izprava. A samostana tu tada još ne bijaše.

¹ Imam oporuku Dumice Lučice, Creskinje, ter vlastelinke („nobilis et egregia Domina Dominica filia quondam S. Lucichi de Cherso“), pisanu u Cresu na 18 oktobra 1455 g., pak i tu je svjedokom „pop Ivan Rastić“: „Io p Zuane Rastich son sta presente“.

Sedma godina pape Mikule slaže s 15 januara 1454, pak je istina, da je tada ovo pisano. Zato ova izprava puno vriedi ne samo za Beli, nego i za red osorskih biskupa. Jer Farlati ne zna za ovoga biskupa Antuna, pak drži, da je Šimun „de Valle“, rodom Mletčanin, bio osorskim biskupom od 1445 do 1458 godine, a nijednoga dokaza ne ima za to poslie 1449; no ima, da je tada negda osorskim biskupom bio netko pridjevkom „de Fornacibus“, pak drži, da je taj bio za tim Šimunom. A to i ja držim, i još, da je to bio ovaj Antun. Pak tri strane u Farlata nisu Šimunove, nego njegove! A ni sam ne znam ni po Milčetiću, je li još tu ta crkva pod Hrustami.

Drugom izpravom Belski župnik (tote mu nije imena) svjedoči biskupovu namjestniku a creskomu župniku (ni tomu ne znam za ime), da je narekao popa Dinka Dujmicia, evo za što: „V karste poštovanomu gospodinu vikaru plovanu Creskomu činim veru az¹ plovani belski, da sam intimal² pre³ Domenigu Duimiću, da ima prid⁴ podpisat na svoi proces,⁵ i da se stave⁶ bula⁷ nan⁸ kako se ima, a na ista(n)ciju⁹ jurja čarčića,¹⁰ a to za četarti, ki (j)e na 22 luja na dan marie mandalini. 1563.“

A treća izprava je list, koji Belski župnik Mikula Tehomilić piše biskupovu namjestniku, evo kako i za što: „Mного poštovanomu gospodinu vikaru poklon i zdravljenje. v. m.¹¹ dajem vam na znanje, da esu vsi redovnici¹² zaedno činili svoga pravadnika,¹³ ča(j)e pop Franko Rnićević (?), da razdili limozinu od Božića, ča(j)e od kruha, i popu Antonu Kiriniću ni¹⁴ mu dali (ovako!) del kako drugomu redovniku, zač ni ošće v kapitul(i), i on je zlizal¹⁵ i(z) sekreštje v crkvu, ter budući vsi redovnici v sekreštju (ovako), počel je davat štrfiće¹⁶ vsim, pak rekal: tebi pravadniče. I osu vs šli¹⁷ na besede meju sobû zat¹⁸ uzrok. Ja sam činil po santizu¹⁹ šunbedit²⁰ ga od crkve. I zato provi(j)te v. m., zač ni družim nismo dali do jurjeve. Pisah ja pop m. t.²¹ plovani belski na dan 28 miseca decembra 1619. (Na listu): Mного poštovanomu gospodinu vikaru nih milosti budi dan v Cresu subito.“²²

Česa ne znamo po Farlatu, a ni po krćkom šematizmu, to znamo po ovoj zadnjoj izpravi: da je bio „kapitul“ na Belom; ali ja ne znam ni kada je počeo ni kada je prestao. A na selsku je, dašto, bio (*rurale*). No Farlati zna, da belski popi po Slovjensku vrše svoju službu.²³

Što Beli po latinsku pišu *Capisulum*, po tom ja ne mogu odsuditi, kako je Milčetić, da je ono selo rimskoga poriekla. Ta možemo nabrojiti u

¹ = ja. — ² Na latinsku: intimare. — ³ Po talijan.: pre = prete = pop. — ⁴ Namjesto: prit, priti. — ⁵ Parnica. — ⁶ Valja da: stavi. — ⁷ Pečat. — ⁸ Nanj. — ⁹ Po talijan. = molba. — ¹⁰ = Brže da: *Črčić*, sudće po ovoj „četarti“ = četvrti = četvrtak. — ¹¹ Vaša milosti. — ¹² = *sacerdoti* u prevodu ovoga lista, isto tote. — ¹³ *Procuratore* u prev. — ¹⁴ = ni = nije. — ¹⁵ Izlěsti, kako i mi za: izići. — ¹⁶ Zaušnice? — ¹⁷ Možda: I još su višli (= *exesserunt*)? Jer po onom otoku još i sada govore: *vikopati*, *vikoreniti*, *viorati*, *viguliti*, *vibrati*, *vñeti*, *vñlaz* itd. namj.: *izkopati*, *izkoreniti*, *izorati*, *izguliti*, *izbrati*, *izneti* (= *eximere*, *tollere*), *izlaz*. — ¹⁸ Za taj. — ¹⁹ *Sagrestano* u prev.; no oboja talijanska. — ²⁰ *Suspendere* u prev. — ²¹ U prevodu je Nicolò Ticumilich; no možda je pravo Tehomilić, kakov pridjevok je na Dubašnici. — ²² Talij. = odmah. — ²³ »Extra utramque civitatem Absori et Crepsae, *ubique* ad psalmodiam et liturgiam, prae-terquam in Ecclesia Lubenizze(?), sermo *Slavonicus* adhibetur.« V. 184.

svojih pokrajinah sto gradova ili sela, koja se po latinsku ne zovu kako po slovjensku, a nisu latinskoga porijekla. Ja držim da su Slovjeni zvali *Beli* jur 1018 godine. I tako nedam ter nedam, da su prozvali *Bêli* po kralju *Beli* IV. Ne samó poviest toga neda, nego ni naš jezik po imenu „Bela“ Slovjeni nebi ne prozvali *Bêli*, nego Belin, ili Belino, prama tomu, kako bi mislili grad ili selo. Da je *Bêli* (razumi grad ili gradac) = БѢЛЪ + И = БѢЛЫ, a pravo БѢЛЫН, to je očito! Slovjeni, kako su mnogomu svojemu gradu ili selu po *bielu* nadjeli ime, tako su i tomu. A to ništa nedodija, što je *Bêli* po ekavsku. Jer ekavaca po naših otocih, kako je sadu, tako držim, da je i prije bilo. Eno „veru“, „del“, „besede“.

Nije sam Milčetić rekao, da su po kralju *Beli* prozvali *Bêli*, nego Beljani da su mu to pričali. No i njemu je zamjeriti za nešto, ne za ono „iz *Beloga*“, „na *Belom*“, jer onako je pravo rečeno; nego za ono „Beli spominju se“, „Beli nebijahu“, „Beli leže“, „Beli bijahu“!

Dr. Ivan Črnčić.

2. U Korčuli, dne 1 svibnja 1885.¹ — Veleučeni gosp. uredniče! U posljednjemu sam dopisu opisao samo jedan dio *nekropole Podgradinje* u *Gornjemu Rasnomu*, poviše Popova polja; a ovoga ću puta drugi dio, t. j. s desne strane, te ću početi s istoka put zapada, svejedno kao u zadnjem dopisu. — 1. Ogromna ploča bez znakova. — 2. Ploča bez znakova. — 3. Stećak naslonjen na podstavak. Svršuje se u trostrani ležeći bridnjak sa osnovicama nagnutiem unutra. Na njemu nema znakova, al je liepo ukresan. — 4. Omanji stećak bez znakova s podstavkom. Ovaj stećak s podstavkom, ukresan je od jednoga komada. — 5. Stećak porubljen. Naslonjen je na podstavak, te se svršuje u trostran ležeći bridnjak sa osnovicama nagnutiem unutra. S južne mu je strane čovjek na konju okrenut put zapada. Oko ovoga stećka je nadpis u dva redka, t. j. ukresan je na tri lica, biva počimlje sa zapadnoga, sledi na južnomu, a svršuje na iztočnomu licu. Na sjevernoj strani nema pisma niti simboličkijeh znakova. Pod ovijem je stećkom ukopan *junak Radivoje Jadrašić*. — 6. Blizu spomenutoga stećka je udaren drugi sličan opisanome, ali bez ikakvijeh znakova. Ovaj stećak zastupa rečenomu, te se velikom mukom može pročitati spomenuti nadpis s južne strane. — 7. Ogromna ploča bez znakova. — 8. Ploča porubljena. — 9. Stećak na podstavku porubljen granjem. U vrhu je ravan i širi. Podstavak mu je porubljen. — 10. Sličan opisanomu, ali neporubljen. — 11. Ogromna ploča bez znakova. Izpod nje se vide kosti još dobro sačuvane i ponješto goleme. Ovdje mi je napomenuti, da se prolazi preko jedne ravni, a tu je nekako po sred sriede. — 12. Ogromna ploča zarubljena. — 13. Četiri ploče slabo izradjene. — 14. Ploča visoka poput stećka. — 15. Ploča kao opisana. Na njoj je štit, a za njim je mač poput handžara, pa ruka prama maču, kao da će ga trgnuti iz korica. — 16. Četiri ploče bez znakova. — 17. Ploča visoka poput stećka (sada je obaljena). Na njoj je križ osobita oblika. — 18. Šest ploča bez znakova. — 19. Ploča porubljena. — 20. Osam stećaka bez znakova. — 21. Dvije ploče slabo izradjene. — 22. Ploča visoka poput stećka. — 23. Stećak u vrhu ravan,

¹ V. Viestnik, str. 55.

Zarubljen je granama. — 24. Stećak poput ploče. U vrhu je ravan. — 25. Ogroman stećak bez znakova. U vrhu je ravan. Bio je na njemu nadpis, ali je sada nečitljiv, jer je narod uz stećak ložio vatru o *derneku* (kad je crkovni sabor), pa su se slova izjela, kaonuti plitko ukresana. — 26. Stećak poput ploče, bez znakova. — 27. Stećak poput ploče, a na njemu ogromna ruža. — 28. Stećak slabo ukresan. Na njemu je križ kaneliran i izradjen na uvojke. — 29. Stećak slabo izradjen. Svršuje se u trostran ležeći bridnjak sa osnovicama nagnutiem unutra. S dvije strane stećka je po zviezda, a u njoj križ sa zrakama — 30. Sedam stećaka poput ploče bez znakova su. — 31. Stećak poput ploče. Na njemu je križ u zviezdi kao pod br. 29. — 32. Četiri ploče bez znakova. — 33. Četiri omanja stećka. Jedan je zarubljen, a tri prosta. — 34. Ogromna ploča. — 35. Prosta ploča, a na njoj ogromni krst. — 36. Dvije ploče bez znakova. — 37. Ploča. Naokolo je zarubljena rubom na oštre kutove. Na njoj je ukresan krst sa podnožjem na dva stepena. Opazit mi je, da je prvi put, da sam do sada, vidio na grobovima staro-bosanskijem spomenuti *motiv porubljenja*. Ovdje mi je iztaknuti mnenje učenoga mi poznanca g. Dr. Kolomana Tárcazy-a, koji je proputovao kao turski nadlječnik, sve naše zemlje na poluotoku balkanskomu, pa se rado osvrćao na starobosanske spomenike, te prispodabljao njihove motive. On mi reče, da križi na staro-bosanskijem spomenicima, koji su *kanelirani*, pa *urešeni granama, zrakama* i na *uvojke*, da se golemo približuju oblicima *arijanskoga križa*. Ovo mnenje iznašam, al svakako *oprezno*. — 38. Devet ploča bez znakova. — 39. Ploča. Na njoj je ogromna zviezda sa trinaest zraka. — 40. Golemi križ (uz samu crkvu sv. Jovana). Uz križ je ploča porubljena. Uvrh križa je ruža, a tako isto na svakomu kraku. Na isti su način udarene ruže i s druge strane križa. Na križu je nadpis, biva, da je to spomenik *Vuku sinu knezu Obrada, Sestri mu Jeli i materi Ani*.

II. Daleko pò sata od *Gornjega Rasnoga* je starobosansko groblje na *Lastvi*, ali je tu samo malo spomenika, t. j.: 1. Ploča bez znakova. Položena je na predhistoričku gomilu. — 2. Ploča bez znakova. — 3. Stećak. Svršuje se u trostran ležeći bridnjak sa osnovicama nagnutiem unutra, te je naslonjen na podstavku. Naokolo je u vrhu zarubljen. Ovaj spomenik izradjen je *arkitetonički*, t. j. na sprednjemu i stražnjemu licu ima u bassorilievu po tri ravno skopčana stupa, a na glavi i na nogama po jedan. — 4. Ogromna ploča bez znakova. — 5. Stećak u vrhu ravan (rdjavo je izradjen). — Blizu ovoga groblja (gdje se dan danas narod kopa) podiže se dosta golema predhistorička gomila. Usred Popova su polja (kod Ravnoga) dvije ploče, ali jim ondje nije mjesta, jer tu obično potone polje. Rečene su ploče (prva je prosta, a druga je zarubljena i po sriedi joj okomit potez) bez dvojbe sječene u bližnjoj kosi, pa ondje zanemarene, ko zna s kojega uzroka.

III. Dosad se je u obće o starobosanskijem grobovima iznašalo prostijeh opisa i narisa tijeh spomenika (kao n. p. Mittheilungen der Anthr. Gesell. in Wien. J. 1883, III. und IV. H., str. 169—177), al koliko mi je poznato svak je naprećac udarao nerazložitijeh zaključaka o drevnoj kulturi u Herceg-Bosni, pa se nije postarao, da ni iz daleka izpita nadpise na tijem spomenicima, a nipošto urese, što su na različiti način udareni po

tijem grobovima. Gosp. Dr. Moric Hoernes samo se, rek bi, brže bolje zaletio, da piše o starobosanskim grobovima, a da se kaže, da je on prvi riješio to pitanje. Veoma se vara, inače veleučeni, g. Dr. Hoernes, jer je hljeb veoma i veoma daleko od njegovijeh i mojijeh zuba, pa neće tako lako moći kategorički suditi još ni ovaj sadašnji naš naraštaj o tako zlamenitu narodu, čij je ime bilo slavno osobito u XII vieku, te se i ostale vlade nijesu mogle natjecati s obrtom i trgovinom čuvenoga Kulina bana, a to nam potvrđuje najstariji njegov diplom (pisan bosančicom g. 1189), kojijem on dopušta Dubrovčanima, da slobodno trguju u njegovijem zemljama. Dakako nebi vriedilo, da se spomene ovaj rad g. Dr. Hoernesa, jer prelazi granice obične pristojnosti, a kamo li znanosti; al svakako hoću, da svestrano obaznaju štovani čitatelji našega Viestnika, što se pisalo o starobosanskim spomenicima, pa bilo to s koje mu drago strane.

G. Dr. Moriz Hoernes ima tu osobitu namjeru, da zaniječe g. F. Radiću (v. Radićev članak u Mitth II. und III. H. 1884, str. 63—67) sve činjenice, po kojijem je g. Radić pod naslovom: *Alte Gräber in Bosnien und der Herzegowina* htio, da dokaže, da je *naše djedove resila zlamenita kultura*, pa u članku (dopisu) *Bosnische Kunst und Cultur im Mittelalter* (Mitt. IV. 1884, str. 106—111) na str. 107 u II stupcu uz ostalo i nevjeruje, da su stari Bosanci pisali svojijem vlastitijem pismenima, t. j. bosančicom, pa ovako žigosi iste rieči g. Radića: „Herr R. begnügt sich alierdings mit dem Umstande, dass es Inschriften gibt. Diese bezeugen ihm, dass dort ein schriftkundiges Volk gelebt, welches sein eigenes (?) Alphabet und seine eigene Literatur (?) hatte.“ Dakako drugo nenavadjam, jer bi bilo *tući vodu u mortaru* za g. Dr. Hoernesa, kad se on isto neće da obazre na nikakav razlog, pa rek bi, da se drži one: *gratis asseritur, gratis negatur*. Gosp. Dr. Hoernes nikako neće, da se bavi našijem nadpisima, jer po mome skromnome mnenju smisao je tijeh nadpisa prva činjenica, po kojoj se može iztaknuti kultura toga drevnoga naroda. Zar su za g. Dr. Hoernesa nečitljivi starobosanski nadpisi? Neznam! Radje se g. Dr. bavi uresima, pa zaključuje, da su ti *ornamenti prvobitni*, te, da po njima izpada, da jih je radio narod, koji je bio na nizoku stupnju kulture. Kad to govori učeni g. Dr. Hoernes, neće ni najmanje, da se osvrne istodobno i na ostale narode u Evropi, pa da vidi, kako je bilo i kod njih. Učeni g. doktor, ako uzme n. p. bizantinske novce, pa i novce njegove domovine kovane u isto doba, kad su kresani ti *monoliti* (tako jih zove g. doktor), slobodno ée uvidjeti, da se na tiem novcima opaža grđno propadanje, pa mu neće ni u kraj pameti pasti, da ti novci spadaju prvobitnu narodu bez ikakve kulture. Da, to samo kaže gospodin doktor o našijem djedovima, a ostalo i neizpituje kako je bilo u ono doba, navlaš na iztoku. G. Dr. Hoernes i neosvrée se na to, da su bogomili u Herceg-Bosni imali drevnu literaturu, pa da je ta mal ne sva propala, jer su kašnje vladari, pa i oboje svećenstvo navalilo iz petnjijeh žila, da iskorijeni *bogumilstvo iz naroda*, te je tako satrlo i najsitnije klice bogumilske literature. Samo neodvisni i slobodni narodi dižu spomenike svojijem pokojnicima, a glupi se narodi zadovoljuju, da to toliko namire najpotrebitije stvari za življenje, a nije jim ni ukraj pameti, da ovjekovječe sebe i svoje pokoj-

nike. Nije potreba da kažem učenomu g. doktoru, koji su narodi osobito dizali spomenike svojijem pokojnicima, jer bi zaisto uvriedio tako učena gospodina; pa nije potreba, da mu napominjem, da u Herceg-Bosni odmah počimlju nestajati ti spomenici po dolazku Osmanlije u te zemlje, a s nastojanjem tih spomenika postepeno je nestajao i sjaj u zemlji, pa i propadala svaka naobrazba, tako da dan danas ni iz daleka se nemože uzporediti drevna kultura u Herceg-Bosni sa današnjom, jer je osmanski jaram kroz toliko viekova dočerao narod do siromaštva *moralnoga* i *materialnoga*. Rekao sam, da je najtvrdji bok gospodinu doktoru *ornamentiku* na našijem spomenicima, pa i tu veli, da su ti uresi udareni onako bez ikakva ukusa i svrhe, kao što bi se reklo *a casaccio*, pa niti netraži niti se briga o postanku tih uresa. Da se i malo postarao učeni gospodin doktor, slobodno bi bio našao i dan današnji slične motive na narodnijem nošnjama kod Jugoslavljana, pa bi po bogatstvu (ako i prostijeh) motiva i obilnoj *nomenklaturi* upoznao, da naš narod nije bio tako na nizoku stupnju kulture, kao što veli gospodin doktor u spomenutijem člancima. O ovom ću pitanju govoriti na drugomu mjestu i u tuđu jeziku (članak će biti sa sličicama), jer rek bi, da učeni gospodin doktor hoće da *ignorira*, što Jugoslavljani pišu, pa se istom prene, ako je to napisano njegovijem jezikom, dočim mi negledamo u kakvu je ruhu obučena znanost, samo kad je prava znanost. Da dovršim ovo natuknuto pitanje, samo ću iztaknuti njekoje izraze, kojijem prosti narod nazivlje pojedine urese na nošnji, a ti motivi dosta naliče, kao što sam rekao, ornamentima na starobosanskijem grobovima: 1. Prutak. 2. Kruščice. 3. Krivuljice. 4. Krivuljice dvostruke. 5. Gažve. 6. Jabučice. 7. Babice. 8. Cvjetiči. 9. Kuke. 10. Vodice. 11. Krivuljice dvostruke ili Kranjice. 12. Kuke sklapate. 13. Rauljice. 14. Spornice. 15. Krivuljice pupčate. 16. Vodice male. 17. Glavnate krivuljice. 18. Kuke i t. d. Ovo bi bili prosti t. j. jednostavni motivi, a ima jih skopčanijeh kao n. p. *Prijekršće*, *Umetci* i t. d. Ovdje netumačim spomenute motive, jer bi bilo uzalud bez dotičnijeh sličica, a da navedem slike nije kuda, jer se Viestnik nebavi osobito anthropologijom, pa bi bilo grehota, da se za nuzgredno pitanje potroši dobra svota, a kad se može uložiti za arkeologička izraživanja. Ovo sam to toliko napomenuo, da vide štovani čitatelji na čemu smo, a na čemu je g. Dr. Hoernes, koji bi mogao shvatiti i po bogatstvu *nomenklature u rukotvorstvu*, da naš narod nespada u glupe i neizobražene narode, jer su taki narodi siromašni i u najobičnijem nazivima za vadašnje potrebe, a mi i u tomu pogledu prednjačimo prvijem narodima u Evropi. S ovijem svršujem ovaj pripomenak, te molim učenoga g. Dr. M. Hoernesa, da bude unapreda oprezniji, kad izriče sud o kakvu bilo narodu, jer se kulturne slike nestvaraju ni u dan ni u dva, nego čitav dovršen rad *sam stvara* kulturnu sliku, a tu nemože nikako stvoriti jedan cigli čovjek, no sbor neumornijeh i učenijeh iztražioca, koji su posvetili vas život znanosti, koja je neumitna, te dijeli pravedno: *Unicuique suum!*

IV. Ovom mi je sgodom napomenuti sljedeću knjigu: „Imenik klera i župa crkvene pokrajine u Bosni i Hercegovini za godinu 1885. Sarajevo. Tisk. Spindler i Löschner. 1885.“ Ova je knjiga dobro došla sa statističkoga pogleda, ali što se tiče bilježenja starina po Herceg-Bosni, u tomu

pogledu dosta hramlje (ako se izuzme biskupija Trebinjska, gdje su po gdješto pobilježene starobosanske nekropole pod naslovom *Stari kršćanski spomenici*), te bi bilo dobro, da se drugi put doskoči i toj oskudici, pa da bude taj Imenik izradjen kao spomenuti *Schematismus* za god. 1873 (v. Viest. str. 57). O istomu ću predmetu podulje u drugom dopisu, jer mi sada nepreostaje prostora u Viestniku, a ovo samo, da bi se na vrijeme postarao urednik spomenutoga Imenika za nabavljenje dotičnoga materiala.

Pitanje o starobosanskijem spomenicima nastaje dnevimice zlamenitije, pa će mi s toga oprostiti veleučeni g. urednik i štovani čitatelji, da jim uzimljem malo više prostora u c. Viestniku, al svakako ovo je novo pitanje, pa mi je do nade, da će najviše naći naslona kod Hrvata i kod Srbalja, te će se i naša slavna Akademija starati, da budu dostojno proučeni ti spomenici naše narodne moći u Herceg-Bosni! Osobitijem štovanjem

Vid Vuletić-Vukasović.

3. Varašdin 3 travnja 1885. — Poglavitni gospodine ravnatelj! Vaše odlično pismo od 29 ožujka br. 63 vanredno me razveselilo, jer sam mislio, da mi se pružila prilika, da Vam kakovu uslugu učinim. Odmah pošao sam velemož. gosp. Ivkancu, da se upitam, kakove predmete Vam je poslao, i gdje ih je bio našao. Takovih čekića od serpentina ima u našega naroda dosta. Naši ljudi čuvaju brižno ovakove čekiće kao uspješno sredstvo proti gromu, proti raznim bolestim i t. d., te se to baštini od roda na rod. Više puta nebi naš čovjek ni za kakove novce hotio prodati takova čekića. Za nalazište čekića nezna se obično. Ja sam dobio komad ovakova čekića od nekoga mlinara u Jankovcu kod Varašdina; u mlin donio ga je neki seljak u vreći sa žitom. Najviše serpentskih čekića donesu mi moji učenići Slovenci iz okolice Optuja, iz okolice *viae romanae*. Neima dvojbe, da se je u Varašdinskoj okolici nalazio diluvialni čovjek, pošto se nadje tu i tam orudje kameno, ali grobovom, stanovom i t. d. nije se, koliko ja znađem, dosele našlo traga. Predmete, što Vam ih je poslao velem. gosp. Ivkanec, pokupio je on po narodu, bez da je za nalazište saznao. — Poglavitni gospodine! Izvolite ove redke primiti kao smierni odgovor na Vaše odlično pismo. Bude li prilike, da štogodj učinim za arkeol. muzej, biti ću uvijek na svaku službu pripravan. U ostalom primite izraz moga štovanja.

Prof. A. E. Jurinac, povjerenik hrv. arkeol. muzeja.

4. U Varašdinu dne 3 lipnja 1885. — Veleučeni gospodine! Prije svega molim za oprostjenje, što na cjenjeni list od 19 svibnja t. g. tek danas odvraćam; ovo me je pismo ugodno iznenadilo, tim većma, što Vaša veleučenosť u mene toli častno povjerenje stavlja. Ja ću nastojati po mogućnosti, da se pokažem vriednim toga povjerenja. — Već od dulje vriemena bavim se nuzgredno sabiranjem starinskih predmeta, a mala će moja zbirka nekoe možda našem muzeju dobro doći, nu dok ja živim neću se od nje lučiti, već nastojati, da ju svakim danom povećam, a to će Vaša veleučenosť podpuno shvaćati. — Nu ipak može Vaša veleučenosť istu već danas smatrati, kao vlastnosť ili hrvatskog muzeja ili kojeg naukovnog hrvatskog zavoda, jer sve što sam do danas sabrao, sabrao sam u Hrvatskoj većim djelom u županiji Varašdinskoj. — Uslied cjenjenog lista Vaše veleučenosťi, izjavio sam jur glavnomu poduzetnićtvu čitave pruge molbu, neka me u

slučaju ako i najmanju malenkost pronadje, umah obavjesti ili mi iste predade. Ovo mi je obećao glavni poduzetnik učiniti, te i sve svoje organe i radnike u tom pogledu uputiti. Sa počitanjem dubokog štovanja bilježi se Vaše veleučivosti vazda pripravan pokoran sluga

Vjekoslav pl. Luterotti, ovl. inžinir.

5. U Senju dne 9 lipnja 1885. — Slavnomu ravnateljstvu nar. zem. arkeološkoga muzeja u Zagrebu. — Još prije nego me je zapala čast biti povjerenikom sl. nar. zem. muzeja za ovaj grad, bavio sam se prerado iztraživanjem i sakupljanjem starina. Tako boraveći nekoliko vremena u mom rodnom mjestu Brinju, dočuh, da u Crkvini, jednom ljeti i zimi jednako zelenom brdeljku s desne strane hodeć u Vlaškopolje na putu u Otočac medju Brlogom i Kompoljem imade starina. Čuvši to, otišao sam tamo, te prebivajući nekoliko dana u Vlaškompolju u seljačkoj kući nekog Katalinića, osvjedočio sam se podpuno o istinitosti onoga, što sam čuo, da je bilo na tom brdeljku rimsko groblje, i da imade tu dosta znamenitih starina, jer gdje god se na tom brdeljku stane kopati, naidje se na starinske grobove, mrtvačke kosti i kojekakve starine, od kojih je ponješto po obližnjih seljacija slučajno nadjeno i odnešeno. Ja sam pokušao samo na jednom mjestu, koje mi se sgodnim pričinilo, kopati, te sam našao u dobroj dubljini jednu žaru trulom zemljom, koju mi je kopač s motikom neoprezno razbio, a izpod te žare bakrenu zapinjaču predhistoričku bez jegle, koju evo šaljem.¹ Pošto sam vidio, da bi tu trebalo za kopanje, kako se pristoji, više sredstva, nego sam ih ja imao, a površno mi se nije račilo, kao u obće ništa, tako niti to delati, to sam do sgođe odustao od daljnog prekopavanja i iztraživanja, akoprem mi je vlastnik zemljišta, stanujući u Vratniku, dozvolu za to dao. Sada pako kao povjerenik muzeja, držim si dužnošću, upozoriti na to slavno ravnateljstvo muzeja, te mu preporučiti bolje prekopanje i iztraživanje toga brdeljka, pošto sam osvjedočen, da bi se tu valjanim prekopanjem i iztraživanjem našlo dosta znamenitih vrijednostnih starina. Našao sam u Dabru, na jednom brdu s desne strane, kako se iz Brinja, Letinca i Lipica u Dabar dodje, ovaj bieli izglodjeni četverouglasti kamenčak providjen sa raznim znamenji. Našao sam u gradini Sokolovcu, kuli Frankopanskoj u Brinju, ova kljišta,² pak k tome i ovu marku iz novijeg doba. U Brinju sam nešto dobio, a često i sam našao ovih 18 komada rimskih i mletačkih novaca. Sve ovo do sada navedeno šaljem ovime i darivam drage volje sl. nar. zem. muzeju, i ostajem sa odličnim poštovanjem — Dr. Radoslav Fabiani, gradski kapetan, povjerenik nar. zem. muzeja za grad Senj.

6. Muć Gornji, 11 lipnja 1885. — Prošlih dana pokušao sam izkopati za starine na mjestu Grudine kod Dobreća, na komu se vide velike razvaline i na više metara visine nagomilane, na komu se i dosada dosta nalazilo, i blizu koga sam predlani odkrio važni mrtvački spomenik s nadpisom još važnijim obielodanim u Viestniku g. 1883, br. 3, str. 89. Po-

¹ Srvani Viestnik 1882 str. 17. Ured.

² Ove su klištica iz bronzene dobe. Starodavna boja veoma se liepo sačuvala. Na jednoj i drugoj strani urezana su dva okrugića sa pijknjom po sredi. Ured.

kušaj bio sretan. Propuščam sitnije stvari. Našli vodovodni žljeb širok 47 cm., popločan opekam dugim 60 cm., a širokim 45 cm. Otkrili ga za duljinu blizu 20 metara, ali se on produživa i dalje s obe strane to jest i sa sjevera i s podneva. Pokriven je s mjestnim pločam. Odmah s istoka tog žljeba i uzanj našli četiri četverougla podstave za stupove široke 68 cm. a visoke 34 cm. Jedna je bila pomaknuta sa svoga ležaja i podignuta, ostale tri na svom prvotnom ležaju. Na dvima našli i podstup; oba podstupa liepo radjena, a jedan ljepši od drugog. Na jednom podstupu i stup s gornje strane okrnut a visok metar. Od stupa do stupa dalečina je od metra dva i pō. To nije nego jedan dio dugog pridvorja (porticus), iza koga imale bi se naći ruševine kakve veličanstvene i važne zgradje. Buduć s jedne strane visoka gomila, a s druge njiva posijana kukuruzom, obustavio sam svako daljnje kopanje. Izmedju raznih komada bieloga mramora razlike debljine, našli i dva komada porfida, jedan debeo 3 cm., a drugi 4 cm.

Još nješto jednako, a brž i važnije. Na drugom mjestu otkrio sam poklopac sarkofaga dug dva metra, i sva je prilika da mu je i ciela kamenica zdrava i netaknuta. Na kamenici lako da se nalazi ili nadpis ili kakav basorelief. Sa više razloga zatrpao sam ga opet zemljom; a brez čije pomoći ne bi ni mogao otić dalje kopanjem. M. J. Granić.

7. Osiek dne 2 srpnja 1885. — Veleučeni gospodine! Primio sam Vaše vrlo ljubezno pismo i zahvaljujem Vam od srca, što niste žalili truda, da me uputite.¹ — Premda u našem muzeju ima popis stvari, taj je jako manjkav, pa zato valja, da se latim posla. Dakako, da je i moje znanje vrlo manjkavo, ali čitam, što mislim, da će mi trebati, a pomoću dobrih knjiga valjda će se moći nješto i postignuti.

Naš muzej vrlo je malen. Od silnih rimskih starina, koje su se ovdje našle, mi ne imamo nego torzo nekoga genija (fale mu noge, jedna ruka i glava), kip sjedeće ženske (podigla glavu i rukom podbočila bradu; nje-kakova noga, što ide preko njenih koljena, pokazuje da je tu bilo više osoba), dva grobna kamena (Vam poznata), još nekoliko komadića kamena sa ulomci nadpisa, nješto crieplja rimskih, dosta liepih posuda, ovdje nadjenih; osam staklenaka (jedna veoma liepa); nekoliko fibula (jedna stara), bronzениh figurica (koje bi možebit bilo sgodno opisati), jedan zlatni prstenčić, dosta lampica, opeka i t. d. Novaca ima, ali koliko bi ih moglo biti, da to nije razvučeno, ili da ih nečuvaju ljudi, koji imaju samo passiju zato — i ništa drugo. Opređjeljenje novaca bit će glavni posao. Samo što još ne

¹ Radilo se o uređenju ondješnjega gradskoga muzeja tu nedavno podignuta zaslugom poglavito osieč. veletržca g. Sedlakovića, pok. prof. A. Kodrića prvoga mu ravnatelja, i dakako gradskoga vieća. Pod vieštom upravom pako sadašnjega ravnatelja g. prof. Ferde Milera nije dvojbe, da će se muzej liepo razviti. — Nalazeći se prošlih dana u Mitrovici, gledali smo, da se i ondje gradski muzej zavede. tim veće što za to postoji veoma prikladna zgrada u grads. perivoju sada prazna, i što po vrtovih i kućah ima dosta spomenika, koji će bez dvojbe propasti, ako se bolje nesačuvaju. Ima tu pako i darežljiva mecenasa (imovna občina), koj će bez dvojbe priskočiti u pomoć za toli plemenitu svrhu. Na odlazku izvolio je g. gradski načelnik priobčiti nam, da je gradsko vieće već prihvatilo predlog, da se ustroji gradski muzej. Slava mu. Složno dakle na rad. — Ured.

imam prvoga diela Wellheima (a traži ga neki antikvar svud po Njemačkoj), a ni drugo ništa.¹ Nego mi je gosp. Sedlaković obećao, da će, ako mu sreća posluži, i Cohena nabaviti. A on to može lako, jer je bogat.

Nedavno držao je „muzealni odbor“ sjednicu, te je zaključio (ako Vam to nisam već u prvom pismu javio): 1. što se u Osijeku nadje, ima se nabaviti, po mogućnosti, sve; 2. kupom ima se popunjivati sbirka novaca a) od rimskih i bizantinskih careva, b) od austrijskih i ugarskih vladara; 3. ima se gledati, da se udare bar temelji sbirci južnoslovenskih novaca. Zato je određeno onih godišnjih 300 for. Stan, pokušstvo, nagrada meni posebno se računa.

Glavna bi nam zadaća bila izkapat, što je možno. Ali pošto tu nije unapried znati, koliko će biti troška (jer što ćemo, ako naidjemo na čitav grad?), nismo rada početi, dok se ne stvori arkeologično društvo, koje će prinositi članova stvoriti dovoljnu glavnice, a nije dvojbe, da će onda i načelnik i zastupstvo gradsko priteći u pomoć. Za ovakovo je društvo zauzet i gosp. Sedlaković, a za godinu dana ja se nadam, da će biti gotovo.

Glede novaca pako usudjujem se, na Vas se obratiti, ako u Vas ima dubleta, a mi ih neimamo, rado bi ih kupili uz primjerenu cieniu.²

Od stvari u posljednje vrijeme nadjenih, zanimivi su srebrni dinari (30 komada), kovani u Frizaku, S. Veitu, Salzburgu iz 13—15 stoljeća, ali ima možda i starijih medju njimi. Samo da mi je specijalno djelo, jer se po Wellheimu i Appelu nedadu dosta pouzdano opredieliti.³ Još ima do 140 komada srebrnih novaca od Septimija Severa do Gordiana III, medju kojimi neima ni dva jednaka komada! Ti su novci negdje u Srijemu nadjeni, ali žalibože neznam gdje, jer je još pokojni Kodrić primio te novce, a ja poslije nisam našao bilješke o tom, gdje su se za pravo našli, a nesjećam se, što mi je Kodrić o njih još nekada pripoviedao. Čim Wellheim prisprije, ja ću ih točno proučiti i poslati Vam izvještaj.

Oprostite, veleučeni gospodine, ako Vam dosadih svojom pisarijom. Ja Vas liepo molim, da mi i u buduće neuzkratite svojega savjeta i svoje upute i klanjam Vam se kao Vaš osobiti štovalac
Ferdo Miler.

8. Marija Bistrica 2 srpnja 1885. — Veleučeni gospodine! Kako da se zahvalim na velecijenenom odlikovanju, kojim je veleučenost vaša moju neznačajnost odlikovala? Nastojat ću barem, da se marljivo sabirajuć arkeologičke predmete odužim i vašeg odlikovanja barem donekle vriednim pokažem.

Danas opet vam evo šaljem sedam kamenitih komada iz predhistoričke dobe: Br. 1. Liepo ugladjena sjekirica. Gornji dio biti će valjda nješto oštećen. Izorana je na polju u selu Humu, pokraj M. Bistrice. Donio ju moj učenik Blaž Beljak, koj ju je i našao. — Br. 2. Oveći, dobro ugladjeni bat sa osobito liepom ugladjenom luknjom. Šteta je, što je na jednom

¹ Gledajte da dobijete Cohenovo drugo izdanje: Wellheim je samo popis a ne znanstvena radnja, te ipak veoma skup — Ured.

² Ima jih i te koliko, a mi ćemo Vam rado na uslugu biti. Nije dvojbe, da će Vam vis. vlada rado pokloniti, čega mi netrebamo, ali morate počekati, dokle se nedotiska znanstveni popis našeg muzeja, od koga su već tri tabaka tiskana. — Ured.

³ Nema ga, ali ima liepih razprava o njih u žurnalu numis. društva u Beču. — Ured.

dielu oštećen. Našao ga je na polju kod okopavanja kukuruze moj učenik Blaž Ptiček iz Poljanice, kraj Bistrice. Pošto je taj komad nadjen na polju, koje se svake godine obradjuje, to je moguće, da je već kroz više godina bio izvržen udarcem motika i tako valjda oštećen, dok ga nije našastnik opazio i meni donio. — Br. 3. Komad od pečene crne gline sa luknjom, možda držak kakove žare. Taj komad nadjen je u Bistrici kod čišćenja grabe kraj puta. Ležao je u briegu kraj grabe i to u šljunku, valjda tamo prije više godina doveženom ili možda naplavljenom. Našlo ga je više učenika, koji su tim putem u školu išli. — Br. 4. Žučkasta, ugladjena, pravilno sploštena kruglja. Ova kruglja nadjena je kod okapanja vinograda u Lazu, selu pokraj Bistrice. Potezala se više vremena po seljačkoj kući, dok ju nije moj učenik Dragutin Mikuš, koga sam na takove predmete upozorio, meni donio. — Br. 5, 6 i 7. Tri crne kruglje. Nadjene su na raznih mjestih kod obdclavanja polja u Bistrici. Donieli mi ih moji učenici.

Sudeć po tom, što sam kroz kratko vrieme od niti jedne godine dana sakupio već evo 20 predmeta iz predhist. kamenite dobe, koji su predmeti, kako me uvjeravaju vaši veleccienjeni listovi te tvrdnja g. L. Horvata iz Varaždina (Viest. hrv. ark. dr. br. 2, 1885, str. 53) dosta važni, mnijem, da je taj kraj glede takovih predmeta veoma zanimiv, i da će se s vremenom jošte više toga zanimiva i znamenita pronaći. Nastojat ću i nadalje, da čim više toga sakupim i da svoju okolicu u tom smjeru što temeljitije proučim. Sa osobitim počitanjem Vašoj veleučenosti najodaniji Jos. Kirin, učitelj.

Razne viesti.

Nadpis u Trogiru od god. 1520. —

T H E O D O R V S V E T V R I V S
 H I E R . E T N I C O L . N O B . T R A G V R .
 I L L I V S N E P O S H V I V S F I L I V S
 H E C I Ū I M O L E T R I N A I N S O L O
 R E G I O A M A I E S T A T E L O D O V I C I
 S E R E N I S S . R E G I S H V N G A R I E
 B O E M I E Q F A C V L T A T E C O N S T R V E .
 D O N A T V S P R A E M I O V I R T V T V M S V A R V M
 I N S T A N C I A I L L B A N N I P E T R I
 B E R I S L A I T R A G V R I E N . C V I V S S V B
 F O E L I C I A V S P I C I O M E R V I T
 P . E T P . E T P
 E R E X I T
 D E O M A X . O P T .
 F A V E N T E
 M D X X

Ovaj je nadpis u manastirskom oboru dumana u Trogiru. Ploča je vis. po prilici 0.80 cm., a tako isto široka. U zadnje je doba bila popravljena, t. j. ocrnjena slova. Vid Vuletić-Vukasović.

Antiquarian researches in Illyrium. *Communicated to the society of antiquaries by Arthur John Evans, Westminster 1883—1885.* — Ovo djelo dobro poznatoga nam englezkoga pisatelja J. E. Evansa, u dva debela svezka na m. četvrtini, krasnim slovom tiskano i uzornimi i nebrojenimi slikami u tekstu i naposeb te točnimi zemljovidima urešeno, jest bez dvojbe jedno od najznatnijih i najboljih među onima, koji su se do sada bavili arkeologijom zapadnoga diela balkanskoga poluotoka. Dakako da u njem Dalmacija drži prvo mjesto. Razdjeljeno je u četiri diela. U prvom predstavivši zemljovid rimske Dalmacije pisac razlaže obširno o starinah grada *Epitaurum* (stari Dubrovnik u Captatu), njegove okolice (*Canali*), i Risna (*Rhizon, Risinium*). Tvrdo sledi svaki trag arkeol. spomenika od najstarodavnijih, u koliko nam ostaju na tom zemljištu, veći dio njih točno jih predstavlja u nacrtih viešto izradjenih, te jih opisuje, razsvietljuje i ocjenjuje. Mnogo jih sam obreo i za prvi put na svietlo izveo. Držeći se starih spomenika i predaja te i dosadašnje nauke stavlja *Epitaurum* u Captatu proti Mommsenu, koj ga u Prevlaki Buke Kotorske nalazi, te prilaze i stari zemljovid njegova okružja. U drugom opisuje na dugo rimsku cestu *Siscia-Salona-Epitaurum-Scodra*, te ju utvrđuje spomenici i svojimi iztraživanji na licu mjesta. U trećem, predstavivši krasni zemljovid gornje Ilirske do Macedonije, razpravlja o cestah, koje su, polazeć iz Solina, kroz ovu Ilirsku tekle (gdje i na dugo govori o rudah zlatnih u Dalmaciji, o ondješnjih narodih i njihovih gradovih i t. d.). U četvrtom napokon dielu prosudjuje i razjasnjuje naposeb njeke spomenike u gornjoj Ilirskoj našaste.

Uvažujući veliki trud i trošak, što je pisac posvetio ovomu, za nas navlastito, veoma koristnom djelu, mi mu čestitamo na uspjeh, te mu se zahvaljujemo na dar kojim nas počastio.

Istrija hoćeš nećeš talijanska pokrajina i u znanstvenom pogledu. Lesina (Hvar) Kvarnerski otok. — U prvoj ovogodišnjoj svezki (za siećanj i veljaču) veoma vješto uredjivana žurnala *Bullettino di paletnologija italiana*, koj izlazi u Parmi, njeki P. Orsi priobčio je razpravu pod naslovom: *Sopra le recenti scoperte nell'Istria e nella Alpi Giulie*, te već na prvoj strani sieće ovako: „Anzi io vo' aggiungere che nell' ultimo biennio, fra tutte le provincie italiane, l' Istria è stata quella che ha forse dato il più abbondante contributo di materiale paletnologico“. Najprije svečano odbijamo, da je Istra dan danas italijanska pokrajina, a nije nikada, bar kakova je sada, italijanska bila. Nješto njezina primorja sdružio je August k sjevernoj Italiji za obranu onih granica, ali je to malo trajalo; kašnje patriarhi oglejski i Mletčani držali su nješto obale u svoje ruke, no uvijek u strahu da nebudu izagnani. A drzovita je i izreka, da je Istra u ove dvie zadnje godine više dala materijala paletnologičkoga nego ma koja druga italijanska pokrajina. U Italiji nema dana, u kom se neodkriva takova materijala u izobilju, a mi smo o tom veoma dobro upućeni. Svakojako ono što se našlo u sv. Luciji, nije istarsko, prije japudsko, a Vermo jedva da je ikada Italiji pripadao; no ipak sve ono što se otkrilo u Vermu i u Pizzughi ograničuje se izključivo na razna željezna doba. A gdje su kamena i bronzena, na kojih Italija obiluje, i koja su najvažnija? Ali je naš pisac onda uprav smješšan, kadno dopituje Istri te Italiji ono,

što se u Dalmaciji otkriva. Na str. 29 prevadajući naslov razpravice, koju je Dr. Weiser, liečnik u Hvaru (Lesina), izdao u žurnalu antropologičkoga društva u Beču (1884. str. 71) o otoku Hvaru, veli: *intorno a tumuli e depositi preistorici di Lesina, isola del Quarnero*. Ovo *isola del Quarnero*, izmišljotina je Orsieva, a ne Weiserova, kako bi se misliti moralo; te tim dokazuje bjelodano, kako je dobro upućen u zemljopisu naših strana, o kojih hoće da razpravlja.

U isto doba kad ovu, izdao je isti P. Orsi još jednu razpravicu o istom predmetu u drugoj svezki (za veljaču 1885.) rimskog glasovitog žurnala „*Bulltino dell' istituto di corrispondenza archeologica di Roma*“ pod naslovom: *Scoperte archeologiche nell' Istria*. I tu veli, da su zadnja dvogodišnja iztraživanja u Istri otkrila „una nuova pagina dell' antica civiltà italica“, a to izvadja iz toga, što istarske starine paletnologičke stoje po njem u tiesnoj srodnosti s onimi otkritimi u *Este*, a navlastito, što njeke posude našaste u Istri polaze iz Apulije, s kojom se Istra u trgovačkih odnošajih nalazila. Glede prve točke ovo nam je primjetiti, da najveći paletnologi drže, da se željezna doba nisu prvo pojavila i razvila u Italiji; da jim koljevka prije na balkanskom poluotoku, odakle su se i u gornju Italiju primakla.¹ U što se pako tiče druge točke, poznato je, da su Liburni u staro doba na velikom glasu bili s izobraženosti, i da je lončarstvo kod njih veoma cvalo, čemu su živ dokaz i one liepo bojadisane i slikane posude, koje se često nalaze u grobovih na dalmatinskih otocih.

Salona. Prof. Gregorio Zarbarini. *Spalato 1885.* 72 str. u 8ni. — Ovo je drugo izdanje popravljeno i pomnožano epičke pjesme, koju je prof. Gr. Zarbarini izpjevao u talijanskih stihovih na čast našeg veleslav-noga Solina, i koje je izašlo na svietlo kada se u Spljetu otvorila stolna crkva spljetska (15 ožujka) i prigodom posjeta njihovih prejasnih visosti kraljevića Rudolfa i kraljevine Stefanije (21 ožujka). Priloženo je još nekoliko drugih manjih spjeva od istog pisca.

Die Reichs-Münzstätten unter der Regierung Claudius II. Gothicus und ihre Emissionen. Von Andreas Markl, k. k. Major. (Numis Zeitschrift. Wien 1884. XVI. Bd.). — U ovoj razpravi opisuje spisatelj kovnice rimske, koje su kovale novac za Klaudija II. Gotičkoga. Bilo jih šest, a medju ovimi treća Sisak, koj je s prva imao dvie radionice

¹ Upozorujemo g. P. Orsia na predhistorička otkrića, koja se već od njeko doba u ovih naših stranah dogodila. Naše otkriće u Prozoru, gdje smo samo iz jednoga grobja povadili na tisuće predmeta iz možda ponješto starije dobe, nego su istarska otkrića, pružit će g. Orsiu novi povod sravnivanju ista skih predmeta s našimi, a već i članak, koj stoji na čelu ove svezke, može ga na to bar donekle uputiti. U koliko znamo najbolje izvješće, koje je do sada na svietlo izašlo o otkriću u Vermu, jest ono od Dra Karla Marchesetti: *La necropoli di Vermo presso Pisino nell' Istria* (Buletino della società adriatica di scienze nat. in Trieste. Vol. VIII. p. 265-298 con 5 tav.). U koliko vidimo, ono grobje, po svoj prilici od žara, slaže se u mnogom sa našim grobjem u Trešerovcu, te ima puno slinčnosti medju posudami od njega izkopanimi i našimi. Na pr. sravni žaru br. 2, 4, 5 na tab. I. Marchesettia sa našom br. 4, a navlastito neobičnu kupu br. 6 na tabli I. Marchesettia sa našom br. 19, i u obće sve geometričko crtanje na njegovih i naših posudah.

a kašnje četiri. Markl opisuje obširno i točno novce, koji su kovani za Klaudija u ovom gradu (p. 53—59).

Numismatička sbirka zagr. biskupa Kristianovića na bubanj.

— Kristianović je spadao među stare Ilire kao poznata ličnost u Zagrebu, i svojimi kajkavskimi spisi podosta je doprinio, da se prosti narod u ovih stranah donekle izgladi i opravi. Već iz svoje mladosti strastno je sakupljao sredovječne i novije novce, a pošto nije nikakove numismatike poznao, ta njegova sbirka nebijaše drugo nego puka hrpa navlastito talira i svakojakih spomenica. Akoprem njegda razglašeni domorodac, na smrti nesjeti se ni riječju svoje domovine; te njegovi baštinici proš. mjeseca razprodaše tu nesgrapnu sbirku na bubanj. Kupljena je od Niemca mal ne za koliko je srebro vrijedilo. Vis. vlada bjaše spremna da ju nabavi za muzej, ali ju odvratila od toga muzealno ravnateljstvo, pokle se osvjedočilo, da joj znanstvena vrijednost mal ne nikakova.

Bullettino di archeologia e storia dalmata. Anno VIII. 1885.

N. 4. — 1. Iscrizioni trovate nella Basilica cristiana a Salona e sue adiacenze. — 2. Iscrizioni inedite: Salona. — 3. Serie dei Reggitori di Spalato. — 4. Assedio di Sign del 1715. — **N. 5.** — 1. La riapertura del Duomo di Spalato. — 2. Iscrizioni trovate nella Basilica cristiana a Salona e sue adiacenze. — 3. Lezione dell' iscrizione n. 139 pubblicata nel mese di aprile a. c. — 4. Nomi e marche di fabbrica su tegoli, mattoni, vasi ed altri oggetti fittili nel museo di Spalato. — 5. Iscrizioni inedite: a) Salona, b) Rider, c) Aurana, d) Corinium. — 6. Serie dei Reggitori di Spalato. — 7. La Narenta o Paganja. — 8. Note estratte da documenti originali a Sebenico. — **N. 6.** — 1. Gli scavi nella Basilica cristiana a Salona e sue adiacenze. — 2. Iscrizioni trovate nella Basilica cristiana a Salona e sue adiacenze. — 3. Nomi e marche di fabbrica su tegoli, mattoni, vasi ed altri oggetti fittili nel museo di Spalato. — 4. Iscrizioni inedite. — 5. Nuova scoperta archeologica nella campagna di Mué (Andetrium). — 6. La Narenta o Paganja. — 7. Serie dei Reggitori di Spalato. — 7. Necrologia.

Старинар 1885. Бр. 2. — 1. Римски гробови у облику бунара, од М. Валтровића. — 2. У опће о хумкама а напосе о гомидама у Далмацији и у Херцеговини, од Вида Вулетић-Вукасовића. — 3. Златан крст архиепископа Саве II. дарован краљу Урошу I., од архимандрита Н. Дучића. — 4. Натписи, од В. Валтровића. — 5. Дописи. Црква у селу Штави, од Ст. Ризвића. — 6. † Хуго Вајферт, некролог, од М. Валтровића. — 7. Разне вести. — Са три литографиране таблице.

Prinosi za Kačićev spomenik. — Umoljavamo naše članove, neka za toli plemenitu svrhu po mogućnosti doprinesu; povjerenike pako hrv. arkeol. društva i nar. zem. muzeja naposeb prosimo, neka iz svih sila nastoje po narodu sakupljati darove za spomenik ovoga našega velikana, i ovamo pošalju. Mi ćemo darove priobćivati, i sl. odboru u Gradac slati.